

ÚVAHY *DE LEGE FERENDA* NAD DOHODOU O VINĚ A TRESTU VE SVĚTLE JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA^{1, 2}

LUKÁŠ BOHUSLAV

Abstract: *De Lege Ferenda Considerations on Plea Bargaining in the Light of the Case-Law of the European Court of Human Rights*

The paper deals with the recent topic of plea bargaining in relation to the case-law of the European Court of Human Rights. It focuses on several areas in the Court's jurisprudence, which are waiver of the right to a fair trial, prejudice to the accused, the right to a defense, the speed of criminal proceedings, and finally, the presumption of innocence and group cases. The paper concludes with an assessment of whether the regulation of the plea bargaining procedure is in conformity with the jurisprudence of the European Court of Human Rights.

Keywords: plea bargain; European Court of Human Rights; right to a fair trial; presumption of innocence

Klíčová slova: dohoda o vině a trestu; Evropský soud pro lidská práva; právo na spravedlivý proces; presumpce nevinny

DOI: 10.14712/23366478.2023.32

1. ÚVOD K DOHODĚ O VINĚ A TRESTU A JUDIKATUŘE EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Dohoda o vině a trestu byla do českého právního řádu inkorporována zákonem č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a to s účinností od 1. září 2012. Jednalo se již o několikátý legislativní pokus zakotvení tohoto konsenzuálního způsobu řešení trestních věcí. V české právní literatuře³ byla opakovaně diskutována a probírána vhodnost přijetí tohoto institutu do českého právního řádu, nicméně po více než deseti

¹ Článek je z části excerpcí poznatků z odevzdané habilitační práce *Dohoda o vině a trestu* autora tohoto článku, která byla v době odevzdání článku v tisku. Jedná se o jiný, sumarizující náhled na problematiku rozhodnutí ESLP stran dohody o vině a trestu, resp. řízení o ní, která mohou mít význam pro českou aplikační praxi.

² Tento článek je výstupem z projektu Cooperatio – vědní oblast Law, který je řešen na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

³ Lze odkázat zejména na tyto klíčové texty a publikace zabývající se dohodou o vině a trestu (abecedně): MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1, s. 3–26; ŠČERBA, F. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*.

letech účinnosti předmětné úpravy lze říci, že se dohoda o vině a trestu s větším či menším úspěchem⁴ stala součástí rozhodovací praxe v české justici, a to zejména s ohledem na koncepční změny legislativní úpravy dohody o vině a trestu provedené zákonem č. 333/2020 Sb., které byly založeny zejména v možnosti konat řízení o dohodě o vině a trestu rovněž u zvláště závažných zločinů [§ 175a odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní řád*“)], možnosti sjednat dohodu o vině a trestu nejen v přípravném řízení a v rámci předběžného projednání obžaloby, ale rovněž v dalších fázích řízení před soudem – v hlavním líčení či obligatorním zastoupení obhájcem v řízení o dohodě o vině a trestu.⁵

Z pohledu mezinárodních úmluv, které stanoví základní garance a určité minimální standardy lidských práv a základních svobod, je nutno konstatovat, že odrážejí dobu, ve které vznikaly a žádným specifickým způsobem neupravují problematiku konsenzuálního způsobu řešení trestních věcí. Pro účely tohoto článku je klíčovou Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „*Úmluva*“)⁶ ze dne 4. listopadu 1950 spolu s navazujícími protokoly.

Pokud dochází k detailní analýze judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „*ESLP*“), je vhodné úvodem uvést rovněž některé téměř notoriety stran závaznosti judikatury ESLP ve vztahu k českým soudům. Z čl. 46 Úmluvy vyplývá jednoznačný závazek českého státu řídit se rozsudky ESLP. Z nálezu Ústavního soudu I. ÚS 310/05 ze dne 15. listopadu 2006 pak vyplývá dvojí závěr, a to jednak závaznost rozhodnutí ESLP v individuální věci jako vlastnost *res iudicata* těchto rozhodnutí a významnost judikatury ESLP jako interpretačního vodítka pro aplikaci Úmluvy. Účinek pro české právo pak spočívá v tom, že „*soudy, jsou proto povinny přihlížet k judikatuře ESLP jak ve věcech, kde rozhodovaly v řízeních proti České republice, tak i ve věcech, které se sice týkají jiného členského státu Evropské úmluvy, pokud tyto věci mají, podle své povahy, význam též pro interpretaci Evropské úmluvy v českém kontextu. To platí tím spíše za situace, kdy takovouto judikaturou argumentuje účastník řízení před českým obecným soudem.*“ (z odůvodnění uvedeného nálezu Ústavního soudu). V zásadě shodné závěry pak Ústavní soud zopakoval v usnesení Pl. ÚS 26/11 ze dne 28. února 2012 (srov. bod 21 tohoto usnesení).

Judikaturu ESLP ve vztahu k dohodě o vině a trestu, resp. konkrétní rozhodnutí ESLP, jejichž analýza je předmětem dalšího textu, a její účinek na vnitrostátní právo, resp. rozhodování českých soudů je tak třeba vnímat v nastíněném kontextu.

Praha: Leges, 2012; či JELÍNEK, J. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, roč. 42, č. 10, s. 19–25.

⁴ Podle statistických dat za rok 2022 jsou počty schválených dohod o vině a trestu značně rozdílné. Srov. např. čísla schválených dohod o vině a trestu u pražských obvodních soudů: na jedné straně se u Obvodního soudu pro Prahu 1 jedná o 117 případů, u Obvodního soudu pro Prahu 8 o 90 případů, naproti tomu u Obvodního soudu pro Prahu 3 a Obvodního soudu pro Prahu 4 byla dohoda o vině a trestu schválena ve 3 případech a u Obvodního soudu pro Prahu 3 ve 2 věcech.

⁵ K tomu viz např. článek ŠÁMAL, P. – ŘÍHA, J. – STRYA, J. Odklony v justiční praxi. *Trestněprávní revue*. 2019, roč. 18, č. 9, s. 177–186.

⁶ Úmluva byla publikována jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.

2. JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA VE VZTAHU K DOHODĚ O VINĚ A TRESTU

V relaci k dohodě o vině a trestu je třeba vyzdvihnout čl. 6 Úmluvy.⁷ Především na jeho základě Evropský soud pro lidská práva rozhoduje o případném porušení Úmluvy u konsenzuálního způsobu řešení trestních věcí, tedy i dohodě o vině a trestu. Pokud hovoříme o konkrétních oblastech, o kterých ESLP ve vztahu k dohodě o vině a trestu již v minulosti rozhodoval, je vhodné upozornit zejména na tyto oblasti:

- a) vzdání se (některých aspektů) práva na spravedlivý proces,
- b) nátlak vůči obviněnému,
- c) právo na obhajobu,
- d) rychlost trestního řízení,
- e) presumpce nevinu a skupinové věci.

2.1 VZDÁNÍ SE (NĚKTERÝCH ASPEKTŮ) PRÁVA NA SPRAVEDLIVÝ PROCES

Esenciální součástí dohody o vině a trestu je vzdání se práva na klasický standardní trestní proces stran některých jeho klíčových aspektů. Jedná se o potenciální ohrožení práv ponejvíce obviněného, která musí být kryta zákonnými pojistkami. V souvislosti s uzavíráním dohod o vině a trestu ESLP opakovaně judikoval, že pokud stěžovatel nenapadne trestní obvinění, může se vzdát svého práva na meritorní projednání věci. Rozhodnutí o schválení dohody o vině a trestu však musí splňovat tyto podmínky:

- a) dohoda (o vině a trestu) musí být sjednána s plným vědomím skutkových okolností případu a právních důsledků, a to zcela dobrovolně;
- b) obsah dohody (o vině a trestu) a spravedlivost způsobu, jakým byla mezi stranami sjednána, musí podléhat dostatečnému soudnímu přezkumu.

⁷ Znění čl. 6 Úmluvy je následující:

- „1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.
2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
  3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:
    - a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
    - b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;
    - c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
    - d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
    - e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“

Uvedené podmínky ESLP uvedl a shrnul např. v rozsudku třetí sekce ESLP ve věci Natsvlshvili a Togonidze proti Gruzii ze dne 29. dubna 2014 (stížnost č. 9043/05) či v rozsudku čtvrté sekce ESLP ve věci V.C.L. a A.N. proti Spojenému království ze dne 16. února 2021 (stížnost č. 77587/12 a 74603/12).

V případě Natsvlshvili a Togonidze proti Gruzii ESLP konstatoval, že pokud je důsledkem dohody o vině a trestu, že se o trestním obvinění rozhoduje ve zkrácené formě soudního přezkumu, znamená to v podstatě vzdání se řady procesních práv, což samo o sobě nemůže představovat problém, neboť ani litera, ani duch článku 6 Úmluvy nebrání tomu, aby se osoba z vlastní vůle vzdala těchto záruk. Základní zásadou však je, že jakékoli vzdání se procesních práv musí být vždy, má-li být účinné pro účely Úmluvy, stanoveno jednoznačným způsobem a musí být doprovázeno minimálními zárukami odpovídajícími jeho významu.

Ve věci V.C.L. a A.N. proti Spojenému království ESLP konstatoval, že v těchto projednávaných případech bylo přiznání viny stěžovatelů nepochybně „jednoznačné“, a jelikož byli právně zastoupeni (srov. kapitolu k právu na obhajobu), byli téměř jistě upozorněni na to, že v případě přiznání viny nebude jejich případ meritorně přezkoumán. Avšak vzhledem k tomu, že nedošlo k posouzení, zda byli předmětem obchodování s lidmi, a pokud ano, zda by tato skutečnost mohla mít nějaký dopad na jejich trestní odpovědnost, nebyla tato přiznání učiněna „s plným porozuměním všech skutkových okolností“.

Rozsudkem ESLP ve věci Le Compte, Van Leuven a de Meyere proti Belgii ze dne 23. června 1981 (stížnost č. 6878/75 a 7238/75) bylo konstatováno, že jednotlivec se může vzdát práva na spravedlivý proces, ať už výslovně, nebo mlčky, ale takové vzdání se práva musí být učiněno jednoznačným způsobem a nesmí být v rozporu s veřejným zájmem. Rovněž v dalších rozhodnutích ESLP bylo zdůrazněno, že obviněný se může vzdát záruk, které jsou garantovány v čl. 6 Úmluvy jakožto součást práva na spravedlivý proces. Obdobně jako v případě Le Compte, Van Leuven a de Meyere proti Belgii, má-li být takové vzdání se práva účinné pro účely Úmluvy, musí být stanoveno jednoznačným způsobem a musí být doprovázeno minimálními zárukami odpovídajícími jeho významu a nesmí být v rozporu s žádným důležitým veřejným zájmem. K tomu srov. rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci Scoppola proti Itálii ze dne 17. září 2009 (stížnost č. 10249/03), rozhodnutí ESLP ve věci Håkansson a Stuesson proti Švédsku ze dne 21. února 1990 (stížnost č. 11855/85), rozsudek ESLP ve věci Poitrimol proti Francii ze dne 23. listopadu 1993 (stížnost č. 14032/88), rozhodnutí páté sekce ESLP ve věci Sodadžiev proti Bulharsku ze dne 5. října 2006 (stížnost č. 58733/00), rozsudek první sekce ESLP ve věci Pishchalnikov proti Rusku ze dne 24. září 2009 (stížnost č. 7025/04) či rozsudek třetí sekce ESLP ve věci Navalnyj a Ofitserov proti Rusku ze dne 23. února 2013 (stížnost č. 46632/13 a 28671/14).

2.2 NÁTĽAK VŮČI OBVINĚNÉMU

Druhým významným okruhem otázek, který ESLP v relaci k dohodě o vině a trestu posuzoval, je problematika nátlaku vůči obviněnému při uzavírání dohody o vině a trestu, a to s důrazem na nabídku nízkého trestu ze strany státního zástupce.

Nátlakem na obviněného se ESLP zabýval v rozsudku ve věci Deweer proti Belgii ze dne 27. února 1980 (stížnost č. 6903/75). Konkrétně, stěžovatel přistoupil na smírné vyrovnání s prokurátorem, neboť mu hrozil trest odnětí svobody, vysoká finanční sankce a předběžné uzavření podniku. Stěžoval si na uložení pokuty formou narovnání právě pod nátlakem předběžného uzavření jeho podniku. Prokurátor stěžovatele informoval, že uzavření prodejny mělo skončit buď dnem následujícím po zaplacení částky 10 000 BF formou smírného narovnání, nebo nejpozději dnem vynesení rozsudku o trestném činu. Stěžovatel měl osm dní na to, aby sdělil, zda nabídku smírného narovnání přijímá. Stěžovatel nabídku přijal, avšak v odpovědi prokurátorovi uvedl, že „[...] jsem zaplatil částku smírného vyrovnání pouze za účelem omezení škody, která mi vznikla, neboť škoda, která by vznikla uzavřením mé provozovny ode dneška až do případného projednání věci před trestním soudem, by mohla značně přesáhnout 10 000 BF [...]“.

Nutno zdůraznit, že stěžovateli hrozil trest odnětí svobody od jednoho měsíce do pěti let a peněžitý trest ve výši 3 000 až 30 000 000 BF a další sankce včetně předběžného uzavření podniku pachatele ze strany prokurátora, přičemž toto uzavření by netrvalo déle než do dne vynesení rozsudku o trestném činu.

V této kauze relativní umírněnost požadované částky (pokuty) zvyšovala tlak ohledně nařízení o uzavření podniku. ESLP tak konstatoval, že se stěžovatel vzdal spravedlivého procesu se všemi zárukami, které jsou v této věci vyžadovány Úmluvou, a byl poznamenán nátlakem. Došlo tedy k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Dalším rozhodnutím, které je třeba vyzdvihnout, je rozhodnutí čtvrté sekce ESLP o částečné přijatelnosti ve věci Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království ze dne 6. července 2010 (stížnost č. 24027/07 a 11949/08 a 36742/08). Klíčovým vyústěním této věci je sdělení, že skutečnost, že obžaloba nebo soud oznámí obviněnému, jaký trest by dostal, pokud by v prvotním stadiu řízení uznal vinu, a jaký by mu byl uložen v případě, pokud by byl shledán vinným soudem, nemůže sama o sobě představovat nátlak na obviněného. Problém může nastat pouze ve třech případech:

1. rozdíl mezi oběma tresty by byl tak velký, že by to bylo možné považovat za nepatřičný nátlak na obžalovaného, aby přiznal vinu, i když je ve skutečnosti nevinný;
2. dohoda o vině a trestu by představovala takový nátlak, který by byl zcela v rozporu s právem obviněného neobviňovat sebe sama;
3. dohoda o vině a trestu by se jevila jako jediný možný způsob, jak se vyhnout závažnému trestu, který by byl tak přísný, že by nerespektoval zásadu zákazu mučení a nelidského či ponižujícího trestu obsaženou v čl. 3 Úmluvy.

2.3 PRÁVO NA OBHAJOBU

Pokud jde o právo na obhajobu ve vztahu k dohodě o vině a trestu, lze z několika rozhodnutí ESLP dovodit závěr, že přítomnost advokáta je pojistkou dodržení práv obviněného.

V rozhodnutí čtvrté sekce ESLP ve věci Kwiatkowska proti Itálii ze dne 30. listopadu 2000 (stížnost č. 52868/99) bylo meritum věci založeno na dobrovolné žádosti stěžovatelky o zkrácené řízení. ESLP konstatoval že litera ani duch Úmluvy dle čl. 6

odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy stěžovatele nebránily, aby se svých zákonných práv vzdala, zvláště za situace, kdy byla zastoupena advokátem.

Rozhodnutí páté sekce ESLP ve věci Sodadžiev proti Bulharsku ze dne 5. října 2006 (stížnost č. 58733/00) se týkalo stěžovatele, který přiznal vinu, přičemž nijak netvrdil, že toto přiznání viny bylo získáno nátlakem nebo jiným způsobem, který by byl v rozporu s právem na obhajobu. ESLP konkludoval, že pokud byl stěžovatel zastoupen advokátem, mohl znát důsledky přiznání viny. ESLP se za těchto okolností domníval, že se stěžovatel jednoznačně vzdal svého práva na spravedlivý proces, a stížnost zamítl jako zjevně neopodstatněnou.

Ve věci Natsvlisvili a Togonidze proti Gruzii ze dne 29. dubna 2014 (stížnost č. 9043/05) ESLP kromě mnoha dalších okolností podotknul, že první stěžovatel byl řádně zastoupen dvěma kvalifikovanými právníky, které si sám zvolil, a proto nemohlo dojít k porušení Úmluvy. Obdobně ESLP ve věci V.C.L. a A.N. proti Spojenému království konstatoval, že v projednávaných případech bylo přiznání viny stěžovatelů nepochybně „jednoznačné“, a jelikož byli právně zastoupeni, byli téměř jistě upozorněni na to, že v případě přiznání viny nebude jejich případ meritorně přezkoumán. Rovněž v rozsudku ESLP páté sekce ve věci Kadagishvili proti Gruzii ze dne 14. května 2020 (stížnost č. 12391/06) ESLP upozornil na uzavření dohod o vině a trestu za účasti obhájců, kdy deklaroval, že neznalost práva nečiní napadené dohody a následná prohlášení obviněných nevěrohodnými.

K problematice nutné obhajoby se ESLP vyjadřoval v rozsudku Velkého senátu ESLP ve věci Correia de Matos proti Portugalsku ze dne 4. dubna 2018 (stížnost č. 56402/12), kdy dohodu o vině a trestu označil za přípustný důvod nutné obhajoby v dohodovacím řízení, kde je sjednávána dohoda o vině a trestu.⁸

2.4 RYCHLOST TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

V rozsudku čtvrté sekce ESLP ve věci Dimitrov a Hamanov proti Bulharsku ze dne 10. května 2011 (stížnost č. 48059/06 a 2708/09) se ESLP zabýval rychlostí trestního řízení v řízení o dohodě o vině a trestu. V kauze stěžovatele Dimitrova mezi podáním návrhu na schválení dohody o vině a trestu a prvním soudním jednáním, na kterém soud schválil dohodu o vině a trestu mezi stěžovatelem a obžalobou, uplynulo téměř deset měsíců. Bulharská vláda nepředložila žádné vysvětlení této časové mezery a v replice na stížnost pouze upozornila na skutečnost, že stěžovatel uzavřel s obžalobou dohodu o vině a trestu, čímž využil příznivějšího zacházení, které taková dohoda přináší. Bulharská vláda poukázala na to, že dohody o vině a trestu mají zabránit zdlouhavému řízení a vyžadují, aby se obviněný výslovně vzdal svého práva být souzen.

⁸ Účast obhájce při sjednávání a uzavírání dohody o vině a trestu je obligatorní např. v Albánii [čl. 406/d odst. 2 věta první albánského trestního řádu (zákon č. 7905/1995)], Bulharsku [čl. 381 odst. 1 a čl. 384 odst. 2 bulharského trestního řádu (zákon č. 86/2005)], Chorvatsku [čl. 360 odst. 2 chorvatského trestního řádu (zákon č. 152/08)] či Severní Makedonii [čl. 486 severomakedonského trestního řádu (zákon č. 150/2010)].

ESLP konstatoval, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, kdy doba 10 měsíců mezi návrhem na schválení dohody o vině a trestu a jejím schválením byla shledána v rozporu s čl. 6 Úmluvy a právem na spravedlivý proces.

2.5 PRESUMPCE NEVINY A SKUPINOVÉ VĚCI

Významnou pozornost ESLP věnuje zachování presumpce nevinu u tzv. skupinových trestních věcí, v nichž je více obviněných.

Prvním případem, který je vhodné uvést, je rozsudek třetí sekce ESLP ve věci Navalnyj a Ofitserov proti Rusku ze dne 23. února 2013 (stížnost č. 46632/13 a 28671/14). V tomto případě stěžovatelé tvrdili, že odsouzení osoby X. v samostatném zrychleném řízení přispělo k obejití důležitých záruk, na které by měli nárok, kdyby byli všichni tři spoluobvinění souzeni společně.

ESLP připustil, že ve složitých trestních řízeních týkajících se několika osob, které nemohou být souzeny společně, mohou být zmínky stran participace třetích osob, které mohou být později souzeny samostatně, nezbytné pro posouzení viny souzených osob. Trestní soudy jsou povinny zjistit skutkový stav věci rozhodný pro posouzení trestní odpovědnosti obviněného co nejprecizněji a nejpřesněji a nemohou zjištěné skutečnosti prezentovat jako pouhá tvrzení nebo podezření.

To platí i pro skutečnosti týkající se zapojení třetích osob (stran). Pokud je třeba takové skutečnosti uvést, soud by se měl vyhnout tomu, aby poskytl více informací, než je nezbytné pro posouzení trestní odpovědnosti obviněných v řízení před ním. I když zákon výslovně stanoví, že z trestního řízení, kterého se osoba neúčastnila, nelze vyzovovat žádné závěry o její vině, musí být soudní rozhodnutí formulována tak, aby se vyhnula jakémukoli potenciálnímu předběžnému úsudku o vině třetí osoby, aby nebylo ohroženo spravedlivé posouzení obvinění v samostatném řízení.

Osoba X., jež uzavřela dohodu o vině a trestu a později vystupovala jako svědek, byla nucena zopakovat své výpovědi, které učinila jako obviněná osoba v průběhu sjednávání dohody o vině a trestu. Postup, jakým byly důkazy od osoby X. získány a použity v jejich procesu, svědčil o manipulaci neslučitelné s právem na spravedlivý proces. Obvinění proti stěžovatelům se zakládala na stejných skutečnostech jako obvinění proti osobě X., kdy všichni byli obviněni ze zpronevěry. Je tedy nepochybné, že zjištěný skutkový stav v řízení proti osobě X. a veškeré právní závěry v něm učiněné by byly přímo relevantní pro případ stěžovatelů. Za těchto okolností bylo nezbytné, aby existovaly záruky, které by zajistily, že procesní kroky a rozhodnutí přijatá v řízení proti osobě X. neohrozí spravedlivost projednávání v následném řízení proti stěžovatelům. To platí zejména z toho důvodu, že stěžovatelé byli právně vyloučeni z jakékoliv formy účasti v odděleném řízení, neboť jim nebyl přiznán žádný status, který by jim umožnil napadnout rozhodnutí a zjištění v něm učiněná.

ESLP již dříve zdůraznil nejzřetelnější záruku, která musí být zajištěna tehdy, když jsou spoluobvinění souzeni v samostatných řízeních. Jedná se zejména o povinnost soudů zdržet se jakýchkoli prohlášení, která by mohla mít prejudiciální vliv na probíhající řízení. Pokud povaha obvinění je nevyhnutelná z hlediska zapojení třetích osob (stran) v jednom řízení, a tato zjištění by mohla mít vliv na posouzení trestní odpovědnosti

třetích osob (stran) souzených odděleně, je třeba to považovat za vážnou překážku, která brání rozdělení věcí (případů). Jakékoli rozhodnutí o projednávání případů s tak silnými skutkovými vazbami v samostatných trestních řízeních musí být založeno na pečlivém posouzení všech protichůdných zájmů a spoluobviněným musí být dána možnost vznést námitky proti rozdělení případů.

ESLP tak jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Druhým případem je rozsudek třetí sekce ESLP ve věci Razvozhayev proti Rusku a Ukrajině a Udaltsov proti Rusku ze dne 19. listopadu 2019 (stížnost č. 75734/12, 2695/15 a 55325/15). V této kauze stěžovatelé namítali, že trestní řízení proti nim nesplňovalo záruky spravedlivého procesu, zejména pokud jde o zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní a způsob, jakým soud připustil důkazy. Stěžovali si rovněž na proces obviněného L. v samostatném zrychleném řízení, v němž došlo k dohodě o vině a trestu, a na následném použití důkazů, které L. poskytl jako svědek v trestním řízení proti nim.

V rámci podání k ESLP stěžovatelé tvrdili, že odsouzení obviněného L. v odděleném zkráceném trestním řízení způsobilo, že jejich následný proces byl nespravedlivý, protože skutečnosti zjištěné v tomto řízení se staly pro účely jejich souvisejícího řízení předpojatými. Rovněž tvrdili, že vyjednávání o dohodě vině a trestu podnítilo následně svědka L. k tomu, aby v jejich trestním řízení bez ohledu na skutečný skutkový stav setrval na své výpovědi. Stěžovatelé rovněž namítali, že soud přihlédl k výpovědím svědka L. učiněným během vyšetřování, ačkoli se podstatně lišily od jeho výpovědi u soudu.

ESLP podotkl, že trestní řízení původně vedené proti třem spoluobviněným, tedy oběma stěžovatelům a obviněnému L., bylo rozděleno do dvou samostatných trestních věcí, z nichž trestní řízení proti obviněnému L. vyústilo v jeho odsouzení ve zrychleném řízení na základě dohody o vině a trestu. Následně osoba L. vypovídala u soudu se stěžovateli jako svědek, což podle stěžovatelů narušilo celkovou spravedlivost projednávání jejich trestní věci. ESLP se již dříve zabýval stížnostmi na absenci záruk spojených s podobnými postupy a shrnul příslušné zásady platné pro zjišťování skutkového stavu a užití výpovědí spoluobviněných jako svědeckých výpovědí v oddělených řízeních.

ESLP konstatoval, že odsouzení obviněného L. po využití dohody o vině a trestu a zrychleného řízení ohrozilo jeho věrohodnost jako svědka ve věci stěžovatelů, protože byl nucen trvat na výpovědích, které učinil za účelem vyjednání snížení trestu, a zároveň nebyl vázán svědeckou přísahou. ESLP dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu připuštění osoby L. jako svědka v trestní věci stěžovatelů po jeho odsouzení v samostatném zrychleném řízení na základě uzavřené dohody o vině a trestu.

Třetím případem je rozsudek páté sekce ESLP ve věci Karaman proti Německu ze dne 27. února 2014 (stížnost č. 17103/10). V tomto rozhodnutí ESLP uvedl, že zásada presumpce neviny může být teoreticky porušena i z důvodu předčasného vyjádření viny obviněného (podezřelého) učiněného v rámci rozsudku proti odděleně stíhaným spoluobviněným, jak tvrdil stěžovatel v tomto případě. Trestní soudy jsou povinny zjistit skutkový stav věci rozhodný pro posouzení trestní odpovědnosti obviněného co

nejpřesněji a nemohou zjištěné skutečnosti prezentovat jako pouhá tvrzení nebo podezření. To platí i pro skutečnosti týkající se účasti třetích osob. Pokud je však třeba takové skutečnosti uvést, měl by se soud vyvarovat toho, aby uvedl více informací, než je nezbytné pro posouzení trestní odpovědnosti těch osob, které jsou v řízení před ním obviněny. ESLP tak musel zejména zkoumat, zda odůvodnění trestního soudu v projednávané věci nebylo formulováno tak, že by mohlo vyvolat pochybnosti o možném předběžném posouzení viny stěžovatele, a tím ohrozit spravedlivé posouzení obvinění vznesených proti němu v samostatném řízení.

Konečně, v justiční praxi je hojně diskutovaným rozsudek první sekce ESLP ve věci Mucha proti Slovensku ze dne 25. listopadu 2021 (stížnost č. 63703/19).⁹ Námitky stěžovatele spočívaly v tom, že byl souzen a odsouzen tímž soudním senátem, jenž předtím odsoudil jiné osoby za trestné činy spáchané společně se stěžovatelem, a že tyto činy vymezil tak, že bylo zřejmé, že se na nich podílel i stěžovatel.

Stěžovatel Mucha byl v roce 2012 společně s dalšími devíti lidmi obviněn z trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině, jakož i ze spáchání několika dalších násilných trestných činů, a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce dvacet tři let. Jelikož osm obviněných projevilo ochotu uzavřít dohody o vině a trestu, bylo rozhodnuto o stáhnutí všech osob v samostatných řízeních. V průběhu let 2012 a 2013 slovenský specializovaný trestní soud schválil dohody o vině a trestu s těmito osmi obviněnými. Soud rozhodoval vždy ve stejném složení a odsuzující rozsudky, jimiž byly dohody o vině a trestu schváleny, obsahovaly pouze zkrácená odůvodnění, která byla založena na procesní rekapitulaci případu, odkazu na zákonnou úpravu dohody o vině a trestu a simpliciter řečeno verifikaci zákonnosti dohody o vině a trestu. Odsuzující rozsudky odkazovaly taktéž na stěžovatele, když uváděly, že dával pokyny týkající se páchaní předmětné trestné činnosti, bral si část výnosů získaných z vydírání a níže postaveným členům organizace ukládal finanční postihy. Námitky stěžovatele spočívaly v tom, že byl souzen a odsouzen tímž soudním senátem, jenž předtím odsoudil jiné osoby za trestné činy spáchané společně se stěžovatelem, a že tyto činy vymezil tak, že bylo zřejmé, že se na nich podílel i stěžovatel.

Projednávanou stížnost ESLP posoudil zejména z pohledu požadavku na projednání věci nestranným soudem. Odkaz na jinou osobu, která bude v budoucnu teprve souzena, v odsuzujícím rozhodnutí přitom může podle ESLP spustit požadavek na presumpci nevinu této osoby. V tomto směru ESLP připomněl, že k porušení presumpce nevinu dochází tehdy, pokud soudní rozhodnutí nebo prohlášení úřední osoby týkající se osoby obviněné ze spáchání trestného činu vyjadřuje názor, že dotčená osoba daný trestný čin spáchala, a to ještě předtím, než byla skutečně na základě zákona její vina prokázána.

ESLP upozornil, že odsouzení stěžovatele se z velké míry zakládalo na výpovědích spolupachatelů, kteří dříve uzavřeli dohody o vině a trestu, a proto byli sami motivováni nepopírat své dřívější výpovědi podané právě při sjednávání vlastních dohod o vině a trestu.

---

⁹ Autor tohoto textu částečně vychází z Anotace rozsudku Evropského soudu pro lidská práva. In: *European Court of Human Rights* [online]. [cit. 2022-12-26]. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-219902%22%5D%7D> [překlad Ministerstva spravedlnosti].

S ohledem na významnou roli odsuzujících rozsudků v řízení proti stěžovatelovi poté podle ESLP vyvstaly objektivně oprávněné pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu, který v řízení proti stěžovateli rozhodoval ve stejném složení jako při schvalování dohod o vině a trestu jeho spolupachatelů.

Podle ESLP vyvstaly objektivně oprávněné pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu, který v řízení proti stěžovateli rozhodoval ve stejném složení jako při schvalování dohod o vině a trestu jeho spolupachatelů. Ze všech výše uvedených důvodů ESLP rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

3. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Bylo představeno pět oblastí, ve kterých se ESLP zaměřuje na možná porušení Úmluvy stran dohody o vině a trestu.

První, klíčovou oblastí je vzdání se některých aspektů práva na spravedlivý proces. ESLP opakovaně judikoval, že vzdání se práva na spravedlivý proces je při splnění určitých podmínek v souladu s Úmluvou. Tyto podmínky se v českém trestním procesu odrážejí především ve vymezení podmínek sjednání dohody o vině a trestu (§ 175a odst. 3 tr. řádu) a dotazům směřovaným ze strany soudů vůči obviněnému, zda rozumí sjednané dohodě o vině a trestu (§ 314q odst. 3 tr. řádu). Za účelem posílení práv obviněného se navrhuje, aby prohlášení viny obviněným (§ 175a odst. 3 tr. řádu) bylo posíleno o aspekt svobodnosti a vážnosti (popř. určitosti) projevené vůle u tohoto prohlášení s ohledem na soudní rozhodnutí ESLP za účelem maximální možné eliminace, že takové prohlášení učiní nevinná osoba. Na pečlivém přístupu soudu je pak založeno vyjádření tzv. informovaného souhlasu obviněného na základě otázek normovaných v ustanovení § 314q odst. 3 tr. řádu. Ačkoliv například slovenská právní úprava detailnějším způsobem reflektuje nutnost ujištění o zákonnosti postupu při sjednávání dohody o vině a trestu (§ 333 slovenského trestného poriadku),¹⁰ tak hlavním úskalím je důsledný postup soudu.¹¹

Pokud jde o nátlak vůči obviněnému, ESLP při procesu přiznání viny a následného uzavření dohody o vině a trestu včetně vzdání se práva na spravedlivý proces považuje za problematické hlavně to, aby obviněnému nebyl „nabízen“ příliš nízký trest oproti trestu hrozícímu ve standardním trestním řízení, neboť v tom může být spatřován nepatřičný nátlak vůči obviněnému, aby přiznal vinu, i když je nevinný. V tomto směru lze neschválení dohody o vině a trestu ze strany soudu na základě její nepřiměřenosti z hlediska druhu a výše navrženého trestu považovat za dostatečnou zákonnou pojistku při přílehlavé aplikaci ustanovení § 314r odst. 2 tr. řádu.

Pokud jde o právo na obhajobu v rámci dohodovacího řízení, z rozhodnutí ESLP lze konkludovat, že přítomnost advokáta (obhájce) je určitou garancí dodržení práva na spravedlivý proces při sjednávání a následném uzavření dohody o vině a trestu.

¹⁰ Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ K tomu srov. ŘÍHA, J. – PÚRY, F. Aktuální problémy aplikační praxe při uplatňování institutu dohody o vině a trestu. In: FIRSTOVÁ, J. (ed.). *Zločin a trest v 21. století: aktuální témata trestní politiky a trestního práva: pocta Heleně Válkové*. Praha: Institut forenzních, bezpečnostních studií a managementu, 2021, s. 246.

V žádném z prezentovaných rozhodnutí ESLP ovšem neplédoval pro to, aby dohoda a vině a trestu byla zákonným důvodem nutné obhajoby. Pouze připustil, že řízení o dohodě o vině a trestu může být zákonným důvodem nutné obhajoby. Povinné zastoupení obhájcem v řízení o dohodě o vině a trestu bylo z trestního řádu vypuštěno na základě novely č. 333/2020 Sb., nicméně spatřuji zde potřebu další, hluboké diskuze, zdali obligatorní zastoupení obhájcem by významným způsobem neposílilo oslabené složky obviněného stran jeho práva na spravedlivý proces. Rychlost trestního řízení nemůže být zcela vůdčí zásadou řízení dohody o vině a trestu, *de lege ferenda* doporučuji zvážení zakotvení povinného zastoupení obhájcem v rámci řízení o dohodě o vině a trestu.

Pokud hovoříme o rychlosti trestního řízení, tak lze konstatovat, že zákonná úprava (srov. především ustanovení § 2 odst. 4 a § 181 tr. řádu) je v souladu s rozhodnutím ve věci Dimitrov a Hamanov proti Bulharsku, kde ESLP vyjevil, že doba deseti měsíců mezi návrhem na schválení dohody o vině a trestu a jejím následným schválením je v rozporu s Úmluvou.

Presumpce nevinu u skupinových věcí je další kruciólní oblastí ve vztahu k dohodě o vině a trestu, kterou se ESLP zabýval. V návaznosti na výše uvedená rozhodnutí lze sumarizovat, že k porušení presumpce nevinu dochází, pokud soudní rozhodnutí vyjadřuje názor, že dotčená osoba daný trestný čin spáchala, a to ještě předtím, než byla skutečně na základě zákona její vina prokázána (např. rozsudek ESLP ve věci Mucha proti Slovensku), resp. že zásada presumpce nevinu může být porušena i z důvodu předčasného vyjádření viny obviněného učiněného v rámci rozsudku proti odděleně stíhaným spoluobviněným. Soud by se měl vyvarovat toho, aby uvedl více informací, než je nezbytné pro posouzení trestní odpovědnosti těch osob, které jsou v řízení před ním obviněny (např. rozsudek ESLP ve věci Karaman proti Německu – stížnost č. 17103/10).

V aplikační praxi u českých soudů rezonují především závěry z rozsudku ESLP ve věci Mucha proti Slovensku, přičemž jak pražský, tak olomoucký vrchní soud se otázkou možné předpojatosti soudu a potenciálního porušení principu presumpce nevinu již opakovaně zabývaly. Domnívám se, že cesta sjednocující judikatury k tomuto problému je optimálnějším řešením nežli vymezení možné předpojatosti soudu a následného porušení principu presumpce nevinu cestou trestního řádu. To platí za předpokladu, že by budoucí záměr zákonodárce nevyžadoval striktní řešení spočívající například v tom, že by stejný soud nemohl rozhodovat trestní věc, ve které již rozhodoval o (spolu)obviněných, jejichž věc byla vyloučena k samostatnému projednání z důvodu schvalování dohody o vině a trestu.

4. ZÁVĚR

Česká právní úprava dohody o vině a trestu je s rozhodovací praxí ESLP v zásadě v souladu. To platí jak o pozitivní právní úpravě, tak o navrhovaném trestním řádu,¹² který *zkoumané* aspekty právní úpravy řízení o dohodě o vině a trestu víceméně přebírá. Důraz je třeba klást především na proces sjednávání a schvalování dohody o vině

¹² Návrh nového trestního řádu lze nalézt např. zde: „*Rekodifikační čtvrtky*“ aneb *nad návrhem nového trestního řádu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.rekodifikacnictvrtky.cz/>.

a trestu, aby uzavřená dohoda o vině a trestu přísně odrážela postoj obviněného. Dodržování práva na spravedlivý proces při vzdání se některých jeho aspektů obviněným, pozornost vůči potenciálnímu nátlaku na obviněného stejně jako vyvarování se porušení presumpce nevinu u tzv. skupinových věcí je úkolem soudů. Za diskusní bod, který nelze považovat za uzavřený, je pak nutno vnímat nutnou obhajobu v řízení o dohodě o vině a trestu, který může významně posílit postavení obviněného právě v řízení o dohodě o vině a trestu v řízeních, u kterých se neuplatní nutná obhajoba na základě závažnosti trestné činnosti.

JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
bohuslav@prf.cuni.cz
ORCID: 0000-0002-2833-7022